

DOCUMENTE PRIVIND ISTORIA ORAȘULUI TIMIȘOARA ÎN COLECȚIILE MUZEULUI JUDEȚEAN ARAD

Natalia Dascăl

Colecțiile muzeului arădean se îmbogățesc permanent în decursul anilor cu materiale privind istoria orașului și județului nostru. Cu ocazia unor achiziții sau donații ce au vizat cele enunțate mai sus, au fost procurate și materiale referitoare la istoria Banatului și a orașului Timișoara.

Prezenta aniversare a muzeului bănățean a fost un prilej ce a determinat căutarea și prezentarea materialelor pe care le deținem, privind istoria orașului Timișoara. Documentele se păstrează în colecțiile de istorie ale muzeului arădean. Prezenta lucrare își propune să prezinte piesele cele mai semnificative, restul documentelor și alte note explicative fiind xeroxate și predate secției de istorie a muzeului timișorean, spre a fi lecturate și studiate mai bine.

FONDUL FEUDAL

Patru documente amintesc despre istoria breslelor din orașul Timișoara. Este vorba despre diplome emise unor calfe de dulgheri, originari din Timișoara, care au învățat meseria în orașul Arad, unde de fapt, în anul 1812 li se emit și diplomele. Redactate pe hârtie, în limba germană, având pentru autentificare ștampile și sigilii ale breslei dulgherilor arădeni, diplomele calfelor Iacob Gilender, Joan Stits și Matiasz Sir se remarcă și prin valoarea artistică deosebită¹.

Cartea de pribegie a lui Johann Maurer, emisă la Timișoara în 1816 cuprinde 30 de file purtând pe ele 51 ștampile și sigilii, dovadă a locurilor pe unde a umblat în însușirea meseriei de dulgher. Pot fi enumerate orașe ca: Viena, Bratislava, Oradea etc².

Muzeul nostru păstrează în amintitul fond și un extras de naștere, emis de parohia Timișoara, pe numele lui Gheorghe Brosch, la 17 mai 1768³, precum și o copie a unei gravuri redând cetatea Timișoara în sec. al XVIII-lea⁴.

FONDUL LAZĂR NICHİ

Recent constituit, în memoria fostului director al Palatului Cultural din Arad, prof. dr. Lazăr Nichi⁵, fondul cuprinde material arhivistic privind istoria Palatului Cultural arădean, loc unde, în sala de spectacole și cea de expoziții, au avut loc importante evenimente referitoare la viața culturală arădeană. Câteva dintre ele fac referiri și la Timișoara. Enumerăm ca exemple:

– Sindicatul Muzicanților din Banat și Ardeal, cu sediul la Timișoara, emite o notă la 10 martie 1927, directorului Palatului Cultural (Lazăr Nichi) prin care se solicită sala de spectacol pentru ziua de 27 martie, în vederea susținerii unui concert dedicat centenarului morții compozitorului Beethoven⁶.

– Din nota expediată de direcțiunea Liceului romano-catolic din Arad, primăriei și direcțiunii Palatului Cultural, aflăm că în ziua de 16 ianuarie 1927, elevii liceului vor susține un concert, fondurile obținute fiind utilizate pentru îmbogățirea bibliotecii elevilor săraci și a muzeului didactic din Timișoara⁷.

Tot în același an Societatea Anonimă “Industria Miniere din Banat”, cu sediul principal la Timișoara, solicită administrației Palatului Cultural, planificarea unei conferințe spre sfârșitul anului, cu tema “Electrificarea Banatului și Județului Arad”⁸.

FONDUL MUZEU ORAȘ

Este fondul care păstrează cele mai multe documente privind tema în discuție (ziare, reviste, cărți, documente, diplome, hărți etc.). Ni se par mai semnificative următoarele:

– Societatea istorică și arheologică din Timișoara emite la 30 noiembrie 1925 un document prin care proclamă: “ca membru onorar al ei”⁹ pe președintele Comisiei Istorice Bănățene, protoereul dr. George Popovici, personalitate marcantă a vieții religioase și culturale bănățene din acea perioadă.

– Diploma emisă la Timișoara, pe 12 august 1933, de către Consiliul Comunal al Municipiului Timișoara, conferă titlul de cetățean de onoare, domnului Sever Bocu, deputat și fost ministru al Banatului.

Diploma este acordată pentru *munca prodigioasă și dezinteresată, depusă pe teren național, cultural, artistic și social, în interesul prosperării Banatului și în special al orașului Timișoara*¹⁰.

Executată pe hârtie cerată, într-o caligrafie deosebită, având desenată pe ea în medalioane emblema orașului, clădirea școlii de Belle Arte și cunoscuta imagine a Bastionului, diploma se impune printr-o valoare artistică deosebită. Recent restaurată, urmează a fi expusă în muzeul din Lipova (casa Sever Bocu).

În anul 1938, România participă la Expoziția Internațională a Meseriilor, organizată la Berlin, cu exponate executate de meșteșugari din toată țara. Cu

această ocazie Ministerul Muncii și Uniunea Camerelor de muncă din România tipăresc o broșură închinată evenimentului. În ea găsim și participarea meseriașilor din orașul Timișoara¹¹.

Numărul omagial al cotidianului arădean *Știrea* scos în anul 1936, cu ocazia vizitei regelui Carol II la Arad și Timișoara cuprinde foarte multe referiri la istoria Banatului și a orașului Timișoara. Menționăm câteva titluri: *Municipiul Timișoara*, *Făuritorii Timișoarei moderne*, *Banatul Hidraulic* etc¹².

FONDUL CORIOLAN PETRANU

Păstrează două reviste. Prima *Analele Banatului*, anul IV, aprilie-decembrie 1931. Numărul este închinat memoriei cunoscutei personalități bănățene, Emanuil Ungurianu, al cărui bust expus în Timișoara a fost executat de sculptorul Gheorghe Groza din Moneasa, județul Arad¹³. A doua, *Banatul*, nr. 9, anul 1927, care publică în paginile sale articolul fostului director al muzeului bănățean dr. Ioachim Miloia, prin care se face prezentarea lucrării lui Coriolan Petranu *Bisericile de lemn din județul Arad*¹⁴.

FONDUL IOAN SUCIU

Păstrează documente și obiecte muzeale referitoare la viața și activitatea lui Ioan Suci, marele luptător pentru Unirea din 1918. Fiul cel mare al acestuia, Eugen Suci, a fost medic în Timișoara, președinte al Camerei Medicilor, președinte al Salvării - Asociația voluntară din Timișoara. Cu ocazia morții lui I. Suci, în 1939, fiul primește scrisori de condoleanțe și telegrame, de la personalități publice locale, corpul medical, persoane particulare, societăți etc. Păstrate în amintitul fond, alături de cartea de condoleanțe în paginile căreia se regăsesc și personalități timișorene, ele constituie totodată și sursă de informații privind istoria Timișoarei la acea dată¹⁵. Mai amintim o frumoasă fotografie executată în tehnica sepia, care îl înfățișează pe Ioan Suci alături de cei doi fii, Eugen și Viorel¹⁶.

FONDUL TIBERIU VUIA

Apariția revistei *Înoirea* sub redacția lui Tiberiu Vuia, a trezit interesul publicului cititor. Dovadă este și cartea poștală expedită de avocatul timișorean dr. Aurel Cosma, lui Tiberiu Vuia la 23 noiembrie 1938. Semnatarul ei solicită sprijin în procurarea pentru colecția personală a numerelor lipsă din primul an de apariție¹⁷.

Fondul păstrează afișe, programe, fotografii, publicații, tipărituri ilustrând activitatea muzeului arădean începând cu anul 1953, până în prezent. În acest fond, după cum probabil știu colegii noștri timișoreni, au fost inventariate și materialele oferite nouă cu ocazia aniversării centenarului muzeului din Arad, în 1993. Referitor la activitatea muzeului din Timișoara, fondul amintit păstrează doar 7 invitații emise cu ocazia vernisajelor unor expoziții organizate în anii 1962-1969, precum și programul și invitația sesiunii de comunicări științifice organizate la Timișoara în anul 1968¹⁸.

ARHIVA MUZEULUI REGIONAL ARAD

Recenta acțiune de căutare în arhivă a documentelor referitoare la istoricul unor piese intrate în fondurile noastre în cursul anilor, prin donații sau achiziții, ne-a furnizat plăcuta surpriză de a depista originalul documentului menționat în registrul de inventar, referitor la tunul de la 1848 din colecția noastră de istorie. Este vorba de nota trimisă muzeului din Arad de către muzeul din Timișoara, pe 7 martie 1953, prin care se aduc precizări privind istoria tunului transferat nouă de la Muzeul Banatului¹⁹.

Sper ca prezentarea acestui material, atât în prezenta lucrare, cât și restul materialului păstrat în colecția muzeului din Arad să constituie o mică contribuție la cunoașterea unor noi date referitoare la momente din istoria orașului de pe Bega.

NOTE

1. Muzeul Județean Arad, *Fond Muzeu Feudal*, nr. inv. 4217, 4220, 4218.
2. *Ibidem*, nr. inv. 260.
3. *Ibidem*, nr. inv. 1019.
4. *Ibidem*, nr. inv. 488.
5. Lazăr Nichi a fost director al Palatului Cultural din Arad între anii 1921-1944.
6. Muzeul Județean Arad, *Fondul Lazăr Nichi*, nr. inv. 10/f. 48.
7. *Ibidem*, nr. inv. 7/f. 21.
8. *Ibidem*, nr. inv. 9/f. 4.
9. Muzeul Județean Arad, *Fondul Muzeu Oraș*, nr. inv. 1729.
10. *Ibidem*, nr. inv. 9412.
11. *Ibidem*, nr. inv. 4083.
12. *Ibidem*, nr. inv. 2779.
13. Muzeul Județean Arad, *Fond Coriolan Petranu*, nr. inv. 693.
14. *Ibidem*, nr. inv. 695.
15. Muzeul Județean Arad, *Fond Ioan Suciu*, nr. inv. 114, 214.

16. *Ibidem*, nr. inv. 61.

17. Muzeul Județean Arad, *Fond Tiberiu Vuia*, nr. inv. 8.

18. Muzeul Județean Arad, *Fond Museum*, nr. inv. 1/A, B, C.

19. Arhivă Muzeul Regional Arad, *Dosar Corespondență*, 1-270/1953, f. 160.

DOKUMENTE BEZÜGLICH DER GESCHICHTE DER STADT TEMESWAR AUS DEN SAMMLUNGEN DES ARADER MUSEUMS

Z u s a m m e n f a s s u n g

Der vorliegende Beitrag stellt Dokumente aus dem Archiv und den Sammlungen des Arader Museums vor die sich auf verschiedene Momente der Geschichte der Stadt Temeswar in der Zeitspanne XIX-XX Jh. beziehen (Fotos, Landkarten, Stiche, Diplome, Bücher, Zeitungen, Dokumente verschiedener Persönlichkeiten aus der Zwischenkriegszeit, usw.) sowie auf die Tätigkeit des Banater Museums mit besonderer Bezugnahme auf die intermuseale Zusammenarbeit mit dem Museum Arad.

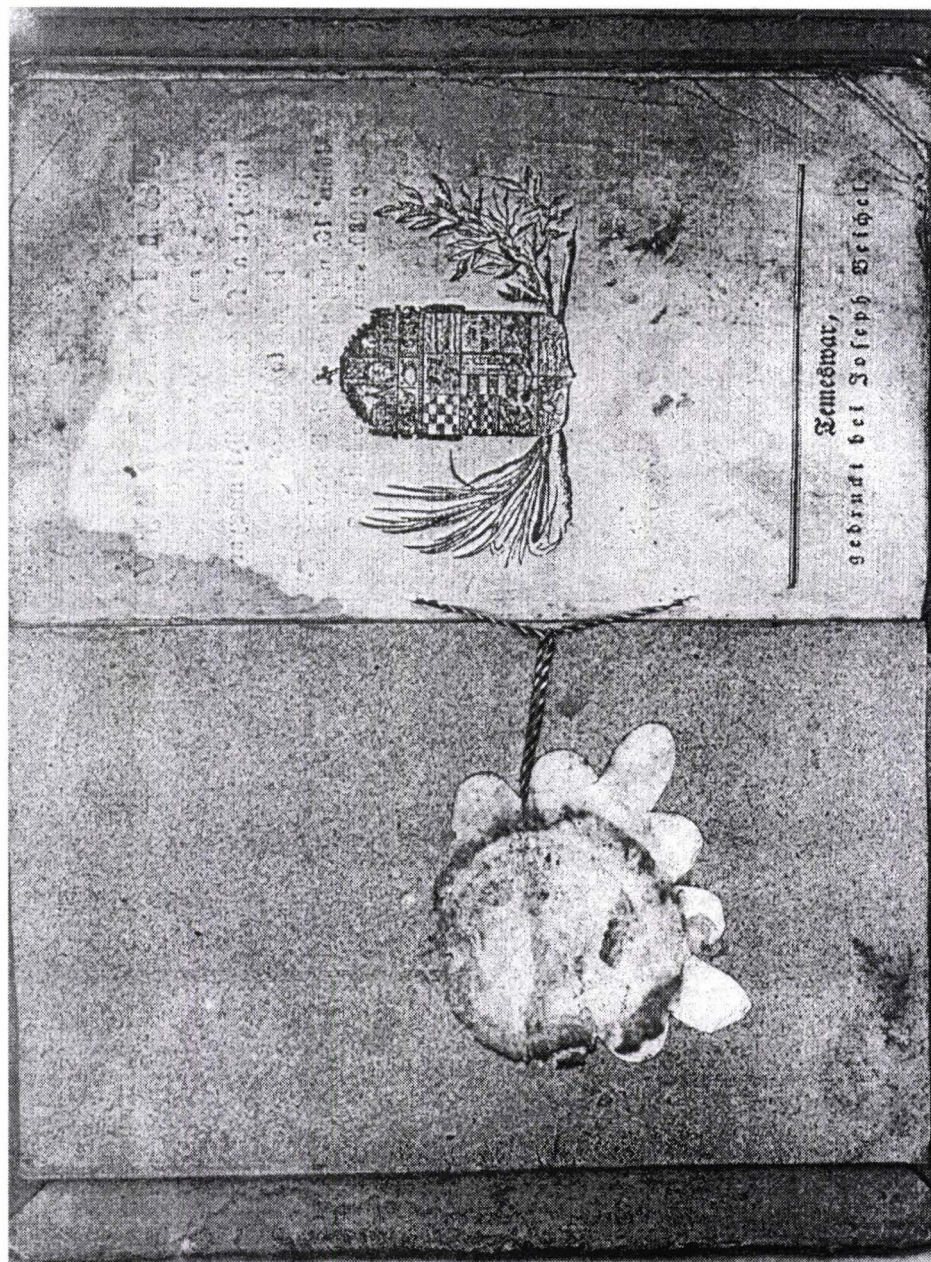

Fig. 1. Carte de pribegie emisă la Timișoara pe numele lui Johann Maurer, dulgher, 1816

SOCIETATEA ISTORICĂ ȘI ARCHEOLOGICĂ

DIN
TIMIȘOARA

Timișoara, 30 Noembrie 1925

No. 32/925

Prea onorate domnule Protoereu!

Avem onoare a vă face cunoscut că, Societatea istorică și arheologică din Timișoara, în adunarea generală ce a avut loc la 19 Noembrie 1925, v'a proclamat, cu unanimitatea voturilor membru onorar al ei.

Vă rugăm să primiți prea onorate domnule Protoereu, această distincțiune, ca cel mai profund sentiment de admirațiune și iubire ce vă păstrăm, pentru prețioasa colaborare și interesul ce purtați Societății noastre.

Președinte

Secretar

Prea onoratului domn Protoereu

dr. GEORGE POPOVICI, președintele Comisiunii istorice bă-
nățene. 11.0. 1925.

Fig. 2. Document al Societății istorice și arheologice din Timișoara, prin care se alege ca membru de onoare al ei, protoereul George Popovici, președintele Comisiei Istorice Bănățene, Timișoara, 30 noiembrie 1925

Timișoara, 10 Martie 1927 ¹⁶⁷

Domnule Director

Sindicatul muzicanților profesioniști din Banat și Ardeal cu sediul la Timișoara intenționând să organizeze în Arad un concert simfonic cu orheștra sa, compusă din 50 persoane, pentru a comemora Centenarul morții marelui compozitor Beethoven cu onoare vă roaga să binevoiți a-i pune la dispoziție Sala de Concerte a Palatului Cultural în ziua de Duminică 27 Martie 1927 dela Orele 11 dimineața la 1 după prânz.

La acest Concert simfonic cuprinzând cele mai reprezentative opere ale genialului compozitor și anume: Uvertura la Egmont, Symphoniele VII și V, vor lua parte și toți muzicanții profesioniști din Arad,

Prețurile la acest concert comemorativ vor fi din cele mai populare, în afară de aceasta Sindicatul punând la dispoziția Dstră un număr de 50 bilete gratuite pentru a le împărți elevilor săraci din liceele românești și minoritare, cu aplicații la muzică.-

Primiți vă rugăm Domnule Director asigurarea considerațiunii ce vă păstrăm.-

Dirigintele Orchestrei Sindicatului

Radu U. Tăbăc

Domnului Director al Palatului Cultural ARAD

Fig. 3. Concertul susținut la Arad de Sindicatul Muzicanților din Banat și Ardeal, cu ocazia centenarului morții compozitorului Beethoven, Arad, 27 martie 1927

"SALVAREA" - Asociația Voluntară din Timișoara

SUBÎNALȚUL PATRONAJ AL ALTĂTEI SALE REGALE
PRINCIPESA ELISABETA A ROMÂNIEI

Timișoara, în. 13. Martie 1939.

18 / 1939

MULT STIMATE DOMNULE PREȘEDINTE,

În marea durere pe care ați
suferit-o în urma trecerii la cele eterne a mult
regretatului Dvoastre Tată mare luptător națio-
nalist Asociația noastră Vă exprimă și pe aceasta
cale cale mai sincere condoleanțe.

Dumnezeu să-l ierte.

DIRECTOR-PRIMCOMANDANT:

SECRETAR GENERAL:

SA. Maier

Sevian

DOMNIEI-SALE

DOMNULUI DR. EUGEN SUCIU,

PREȘEDINTELE CAMEREI MEDICILOR,

PREȘEDINTELE SALVĂRII,

TIMIȘOARA.

Fig. 4. Scrisoare de condoleanțe a Societății "Salvarea" adresată lui Dr. Eugen Suciu, președintele Camerei medicilor și președintele Salvării, cu ocazia morții tatălui său, marele luptător pentru Unire, dr. Ioan Suciu, Timișoara, 13 martie 1939

C A T R E,

Nr. 140/953

Muzeul Regional

A R A D.

La adresa Do. Nr. 6177 și 8951 / 953, prin care solicităm să vă comunicăm datele în legătură cu tunul cedat de Muzeul nostru Muzeului Dogastră vă facem cunoscut următoarele:

Tunul se găsea îngropat cu jumătatea anterioară în latura internă a porții Casei Sârbești din Timișoara Str. Vlad Delamaringa Nr. 2.-

Casa amintită a fost zidită după anul 1850, nu știm însă dacă acest tun ca dealul și celelalte trei care mai există acolo au fost îngropate odată cu construirea casei sau ulterior.-

Ținând seama de aceasta nu putem afirma categoric că aparțin anului 1848. Chiar după formă, pe care noi nu o cunoaștem înainte de a-I desgroapa, aparține mai degrabă anilor 1866.

Muzeul nostru nu posedă nici o altă dată în legătură cu acest tun.

DIRECTOR,

[Signature]

SECRETAR,

[Signature]

has luter 1848
m. m. d. d. 1-2-3
A. B.

Fig. 5. Notă a Muzeului Regional al Banatului, cu precizări privind istoria tunului de la 1848, cedat muzeului arădean, Timișoara, 7 martie 1953

MUZEUL DE ARTĂ AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
ȘI MUZEUL REGIONAL AL BANATULUI TIMIȘOARA

Vă invită să luați parte la deschiderea

EXPOZIȚIEI DE TAPISERII FRANCEZE
SECOLELE XVII-XVIII

*din Colecția Muzeului de Artă a Republicii Socialiste
România, care va avea loc în ziua de 19 decembrie 1965,
orele 11 în sălile Muzeului Regional al Banatului Timișoara*

I.P.B.T. 8601

INVITAȚIE

Muzeul Regional al Banatului din Timișoara

Vă invită

să luați parte la deschiderea expoziției de

ARTA APLICATĂ

care va avea loc în ziua de *5 dec.*
ora *11.* 1965.

INVITAȚIE

MUZEUL REGIONAL AL BANATULUI DIN TIMIȘOARA

Vă invită

să luați parte la deschiderea expoziției retro-
spective a sculptorului Ferdinand Gallas, care
va avea loc în clădirea Muzeului în ziua
de *6 iunie* ora *11* 1965.

Fig. 6. Invitații adresate muzeului arădean, de Muzeul Regional din Timișoara, cu ocazia vernisajelor unor expoziții organizate în anul 1963

